

Kubā sākas pārmaiņas

Aivars Ozoliņš
DIENAS KOMENTĀRS

Vai Kubas diktators Fidels Kastro, kam 13.augustā paliktu 80 gadu, ir vēl dzīvs, nav droši zināms. Taču viņa vārdā pirmdien paziņotais par varas nodošanu «uz īsu laiku» brālim Raulam noteikti ievada pārmaiņu posmu gandrīz pusgadsimtu komunistu režīma apspiestajā «brīvības salā».

Vai Fidels Kastro vēl ir dzīvs?

«Mana veselība kļūst par valsts noslēpumu,» teikts paziņojumā. Pats diktators nav parādījies televīzijā vai runājis radio, nav zināma viņa atrašanās vieta. Viņam esot veikta operācija, pats jūtoties labi, valsts esot sagatavota aizsardzībai, bet «mūsu līdzpilsoņi visu uzzinās piemērotā laikā», noslēpumaini vēsta Kastro vai šā paziņojuma autori.

brukums 1990.gadā sagrāva Kubas ekonomiku.

Pašlaik Kubā notiekošais sāk līdzināties PSRS agonijai pēc kompartijas «genseka» Leonīda Brežņeva nāves 1982.gadā, kam sekoja arī divu tikpat vecišķu viņa mantinieku bēres, valstī sākās *perestroika*, un impērija sabruka kopā ar komunistu režīmu. Austrumeiropas un Baltijas valstu mierīgā pāreja uz demokrātiju astoņdesmito gadu beigās ir scenārijs, ko var no sirds novēlēt arī Kubas tautai. Taču daži no kubiešu lielās emigrantu kopienas līderiem ASV brīdina par iespējamo pilsoņu karu un pat paziņo, ka tāds notiks, ja pašreizējie valdnieki nepiekrīt atteikties no varas. Jau pirmdien no Floridas atskanēja aicinājumi Kubas iedzīvotājiem rīkot masu akcijas galvaspilsētā Havanā, lai nepieļautu varas nodošanu Raulam Kastro.

Kubas demokratizāciju noteikti nevēlēšies un droši vien mēģinās novērst pašreizējā režīma lielākais draugs un atbalstītājs, Venecuēlas sociālistiskais populists un topošais autokrāts Hugo Čavess, kas pretendēs uz Fidela atbrīvoto visu anti-amerikāņu līdera lomu un kura valdība balstījusi Kubas režīmu ar naftas piegādēm un citām subsīdijām. ASV ir brīdinājusi Venecuēlu un citas reģiona valstis no mēģinājumiem ietekmēt pārmaiņas Kubā. Savukārt Peru valdība mudina Amerikas valstu organizāciju sākt plānot rīcību vardarbīgas varas pārņemšanas novēršanai pēc Kastro nāves.

Arī ASV nevēlētos jukas un nekārtības Kubā, kas draudētu ar vēl vienu cilvēku masveida bēgšanu no salas. Taču Vašingtonai būs jāatrod līdzsvars starp kareivīgo Amerikas kubiešu kopienu, kas būtu gatava kaut vai tūlīt traukties uz dzimteni atgūt īpašumus un iegūt amatus, un opozīciju režīmam pašā Kubā, kas piedāvā dialogu ar Kastro Nacionālo Asambleju par mierīgu varas pāreju, kura novestu pie brīvām vēlēšanām. Iespējams, ka pārmaiņu atbalstīšanai ASV varētu kādā to posmā atcelt vai sākumam mīkstināt jau 45 gadus ilgo tirdzniecības embargo ar Kubu.

Kaut arī ziņas no Havanas neļauj droši spriest, kas notiek ar Kubas

Prokrieviskums nāk modē

ARMANDS GŪTMANIS, LŪ EIROPAS
STUDIJU PROGRAMMAS PASNIEDZĒJS

Valdošā latviešu politiski ekonomiskā elite beidzot ir gatava attiecībām ar Krieviju un nebaidās par to skaļi runāt. Tai Krievija vairāk ir ekonomiska iespēja un mazāk — komplekss. Kā ikvienai nācijai, arī latviešiem ir savi kompleksi — viens no tiem ir «visu sakārtot», cits — «uzlabot attiecības ar Krieviju».

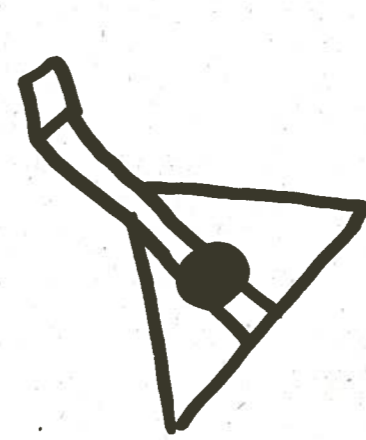
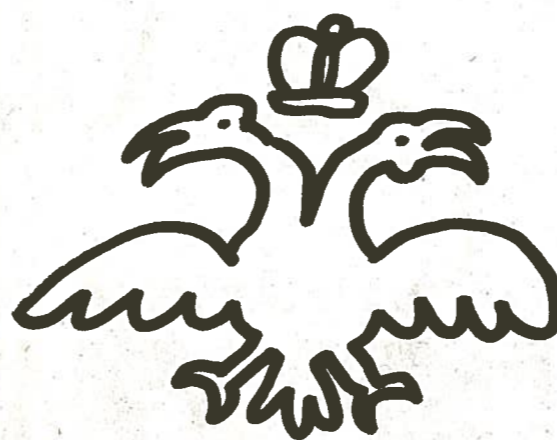
Šajā tēmā kritam amizantās galējības — līdz pat tam, ka pēc Krievijas prezidenta Vladimira Putina un mūsu premjera Aigara Kalviša tikšanās meklējam eksperta atbildes uz jautājumu, ko attēlā redzamais Putina žaketes pogu izkārtojums liecina par mūsu starptautu attiecībām.

Otra galējība ir par G8. Krievijas vadītāji esot tikušies ar Latvijas premjeru, lai uzlabotu Krievijas tēlu pirms jūlijā paredzētās G8 sapulces Pēterburgā. Tam var atbilst: ielūkojoties kalendārā, V.Putins būs gribējis A.Kalvīti satikt, nevis lai uzlabotu Krievijas tēlu pirms G8, bet gan pirms Jāņiem.

Pirms trim četriem gadiem dažādas Krievijas amatpersonas sāka runāt par to, ka vajag daudz pragmatiskāku dialogu ar Latviju, piebilstot, ka, protams, jāaizstāv krievvalodīgie iedzīvotāji. Daļa Krievijas elites secināja, ka vairs neder vecā pieeja, saskaņā ar kuru vispirms jāatrisina tā sauktā krievvalodīgo problēma un tikai tad var runāt par ekonomiku. Tad viņi secinājuši, ka nav reāli arī mēģināt risināt visus jautājumus vienotā paketē. Vēl vairāk — Maskava pārtrauca favorizēt tā sauktās kreisās partijas Latvijā. Daudz strupceļu, taču liberāli noskaņotajai Krievijas elites daļai nevar pārmett zināmas elastības trūkumu. Maskavā nostiprinājās pragmatiskākas ārpolitikas (tai skaitā ar Latviju) piekritēji, viņu ietekme lēnām aug, un tā spēj ietekmēt savu valdību.

Šābrīža jaunā pieeja — nerunāt par sāpīgajām tēmām, kas nāk no pagātnes, koncentrēties uz nākotnes tēmām. Iznāca sakrītība — V.Putina un Jāņa Jūrkāna tikšanās vietā pirms iepriekšējām vēlēšanām mums tagad ir V.Putina A.Kalviša pirmsvēlēšanu tikšanās.

Arī Krievijā lēnām akceptēta pamatpatiesība, ka jārunā ar latviešu eliti. Jau pāris gadu Krievijas emisāri regulāri tiekas ar latviešu eliti. Viņi beidzot sapratuši, ka svarīgi ir kontakti ar Tautas, Pirmo un Zaļo un Zemnieku partiju — Latvijas politiskās un ekonomiskās elites centru. A.Kalvītis drīzāk ir noslēguma elements, nevis pēkšņs sākums, un tāpēc nav nozīmes tam, ka Krievijas vadī-

Zīmējums — Ernests Kļaviņš, Diena

tāji tikās ar A.Kalvīti pirms vēlēšanām.

Rietumiem ar Krieviju ir divējādas dabas dialogs: no vienas puses, kritisks saistība ar cilvēktiesību un demokrātijas ierobežojumiem, no otras, Rietumvalstu vadītāji seko savu valstu ekonomikas interesēm un cenšas nodrošināt tās arī sarunās ar Krieviju.

Latvijā dominējusi tikai viena iezīme — nepadošanās princips. Lai arī pēdējā laikā publiski kritiskā neproduktīvā «riešanās» ar Krieviju kļuvusi retāka, tomēr to vēl vajag papildināt ar pragmatiskāku ekonomisko dialogu. Tad Latvijas un Krievijas attiecības līdzināsies kopējām Rietumu un Krievijas attiecībām.

Aizvien vairāk apjaušot savu šābrīža spēku, Krievijas vadītāji izvīrājuši lielākus mērķus — tas visskaidrāk redzams enerģētikā un līdz ar to ekonomiskajā ietekmē. Notiek jauna Rietumu un Krievijas spēka samēra izveide, kas uzskatāmi redzama ciņā par kontroli pār

viņiem, izdosies arī ar citām valstīm. Jūnija vidū V.Putins vienojās ar Itālijas premjeru Romāno Prodi par *Gazprom* un *Eni* sadarbību enerģētikā, kā arī par kopprojektiem aviācijā un tradicionālās draudzības turpināšanu.

Protams, neiztiek bez starpgadījumiem. Pavasarī briti skaļi protestēja pret iedzīvotāju *Gazprom* ieiešanu Lielbritānijā enerģosektorā.

Līdzīgs starpgadījums ir ar Krievijas likuma «Par zemes dzīlēm» jauno redakciju. Tajā jānosaka, kuras atradnes būs «stratēģiski svarīgas» un tāpēc «aizsargātas» jeb nepieejamas ārzemju investoriem. Pirms gada izstrādātā versija bija liberāla un ārzemniekiem solīja daudz. Šopavasār — jau Krievijas G8 prezidentūras laikā — parādījās jauna, daudz ierobežojošāka versija. Krievijā nav viegli pieņemt liberālus lēmumus par enerģosektoru — par to liecināja Krievijas valdības diskusija par Vienoto

Partnerattiecības top lēnām, un prokrieviskums — ārpus cieņas attiecībā uz Krievijas kultūru un mākslu — mērāms dolāros un eiro

enerģētikas resursiem. Ciņa par Kazahstānas un Azerbaidžānas resursiem, Turcijas vēlmē nostiprināt sevi kā milzu enerģētikas termināli, atvērtais Irānas liktenis — tie ir tikai daži elementi.

Krievija vēlas daļu no Rietumu enerģosektora, atbildībā par ko varētu piekrist atvērt Rietumu energokompānijām pieeju savam enerģosektoram. Krievijai vajag neiedomājami lielas investīcijas enerģētikā, un tās var nākt tikai no Rietumiem. Atliek tikai vienoties par cenu. To spēja izdarīt V.Putins un bijušais Vācijas kanclers Gerhards Šrēders un attiecīgās abu valstu energokompānijas jautājumā par gāzesvada būvi. Vācieši šeit kā tādi lāpņeši — ja izdodas ar

energosistēmu (*KVE*). Tiesa, valdība principā atbalstīja Anatolija Čubaisa priekšlikumus *KVE*, kas vērsti uz enerģētikas sektora liberalizāciju. Svārstīšanās Krievijā pašreiz ir arī ap Starptautisko Enerģētikas hartu. Eiropas Savienība sen aicina Krieviju to ratificēt. ES enerģētikas komisārs optimistiski izsakās par rudenī iespējamo vienošanos par hartu.

Enerģosektors Krievijā ir stratēģiski svarīgs un «paņemts» centrālā kontrolē. Krievijas vadība, protams, saprot, ka šim sektoram ir jābūt globāli konkurētspējīgam, tāpēc nepieciešamās reformas droši vien tiks veiktas. Krievijas enerģosektors nostiprināsies tuvākās

un tālākās ārzemēs līdzīgi tam, kā to sekmīgi pēdējo gadu laikā ir izdarījis Krievijas ieroču eksporta sektors. Atzars no Krievijas—Vācijas gāzesvada uz Latvijas gāzes krātuvēm tiks celts. Labi, ka Latvija savus bravūrīgos protestus pret gāzesvadu aizstājusi ar pazemes krātuvju piedāvāšanu.

Enerģētikā, līdzīgi kā starptautiskās drošības politikā, Rietumiem un Krievijai gan sakrīt intereses, gan arī tie ir konkurenti — vēl jāsadala kontrole pār enerģētikas resursu valstīm.

Konkurence un ekonomiskais izejums — Rietumu un Krievijas attiecību raksturojums ir divējāds. Attiecības top lēnām, un prokrieviskums — ārpus cieņas attiecībā uz Krievijas kultūru un mākslu — mērāms dolāros un eiro.

Līdz šim Latvijas ārpolitika bijusi ne tikai proamerikāniska, bet pamatā arī kalpojusi valsts drošības politikas interesēm. Pa to laiku pieaugušas Latvijas ekonomisko grupu intereses Kazahstānā, Baltkrievijā, Krievijā. Tās jāintegre valsts ārpolitikā, un tām jāsaņem valsts atbalsts. Tas ir jauns, svarīgs uzdevums nākamajiem gadiem, kad Latvijas ekonomikai jāpāpina eksports. Valdības vadītājam jāpievēršas ārpolitikai — tā iegūs svaru, tajā būs pārstāvētas dažādu grupu intereses.

Latviešu izpratne par attiecību uzlabošanu ar Krieviju ir pretrunīga. Vieni ar to saprot Krievijas atvairošanos, citi — lielāku preču apgrozījumu. Tomēr latviešu valdošā elite gatava «ekonomizēt» attiecības ar Krieviju. Lai arī pazīstamās okupācijas un krievvalodīgo tēmas nepazudis, pozitīvi ir tas, ka Latvijas un Krievijas attiecības vairāk mērīsim dolāros un eiro.

Tas, ka pēdējo gadu laikā liberāli domājošā Krievijas elites daļa vēlas normalus kontaktus ar Latviju paralēli ekonomisko grupu pieaugošanai sadarbībai, varētu sekmēt Krievijas pārvēršanos no kompleksa par kaimiņvalsti. ♦